Þriðjudaginn 20. desember 1994.

Nr. 217/1993. **Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og dómsmálaráðherra**
(Sigrún Guðmundsdóttir hrl.)
gegn
Gústav Jakobi Daníelssyni
(Kristján Stefánsson hrl.)

Handtaka. Lögreglumenn. Skaðabótamál. Gjafvörn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Guðrún Erlendsdóttir, Haraldur Henrysson, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjendur skutu málinu til Hæstaréttar með stefnu 26. maí 1993 að fengnu áfrýjunarleyfi 21. sama mánaðar, og krefjast þeir sýknu af öllum kröfum stefnda jafnframt því, að hann verði dæmdur til greiðslu málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Til vara krefjast þeir lækkunar bóta og að málskostnaður falli niður.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og gjafvarnarkostnaðar fyrir Hæstarétti.

Eins og fram kemur í héraðsdómi, var stefndi handtekinn á Blönduósi um kl. 2.50 aðfaranótt 8. ágúst 1991 vegna kæru um að hafa þá skömmu áður ásamt fleiri mönnum átt þátt í að hindra störf lögreglumanns og veiðieftirlitsmanns og taka net úr höndum hins síðarnefnda. Netið var eign eins þeirra manna, sem stefndi var með greint sinn, en hald hafði verið lagt á það vegna rannsóknar á ætluðu broti gegn lögum nr. 76/1970 um lax- og silungsveiði og reglum nr. 205/1990 um netaveiði göngusilungs í sjó. Af atvikum málsins, sem nánar er lýst í héraðsdómi, þykir í ljós leitt, að framferði stefnda hafi verið með þeim hætti, að lögregla hafi haft lögmæta ástæðu til að handtaka hann, sbr. 1. tl. og 4. tl. 1. mgr. 61. gr. þágildandi laga um meðferð opinberra mála nr. 74/1974, nú 1. mgr. 97. gr. laga nr. 19/1991. Atferli stefnda og félaga hans fór í bága við þá meginreglu, sem felst í 60. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944, að enginn geti í bráð komið sér hjá að hlýða yfirvaldsboði, og gat það varðað við ákvæði XII. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940 um brot gegn valdstjórninni.

Eftir handtöku var stefndi vistaður í fangageymslu lögreglunnar á Blönduósi. Sýslumaðurinn í Húnavatnssýslu ákvað að leita liðsinnis Rannsóknarlögreglu ríkisins við rannsókn málsins. Rannsóknarlögreglumenn komu til Blönduóss um kl. 13.30 sama dag, og hófust skýrslutökur kl. 15.05. Var stefndi tekinn til yfirheyrslu kl. 16.35, en henni lauk kl. 17.50, og var hann þá látinn laus.

Eins og á stóð, var það eðlileg ráðstöfun sýslumanns að óska eftir því, að Rannsóknarlögregla ríkisins annaðist rannsókn málsins, þar sem hún hlaut meðal annars að beinast að viðskiptum stefnda við lögreglu á staðnum. Átti þetta að tryggja óhlutdræga meðferð málsins, en varð óhjákvæmilega til þess, að rannsókn hófst síðar en ella hefði orðið, þar sem um langan veg var að fara fyrir rannsóknarlögreglumenn. Fleiri voru grunaðir en einn í málinu, og var ekki óeðlilegt, að þeir væru hafðir í haldi, þar til frumrannsókn færi fram. Þótt nokkur dráttur hafi orðið á því, að hún hæfist, verður hann ekki talinn óhæfilegur í ljósi ofangreindra aðstæðna. Hafa ber einnig í huga, að stefndi hafði tilnefnt réttargæslumann, sem þurfti að koma frá Reykjavík, og var hann viðstaddur yfirheyrslu yfir honum.

Með hliðsjón af framansögðu verður hvorki á það fallist, að lögmæt skilyrði hafi skort til aðgerða lögreglu né að þær hafi verið harkalegri eða víðtækari en tilefni og aðstæður buðu. Verður því ekki talið, að bótakrafa stefnda hafi stoð í ákvæðum 151. gr., sbr. 150. gr. laga nr. 74/1974, nú 176. gr., sbr. 175. gr. laga nr. 19/1991. Verða áfrýjendur því sýknaðir af kröfum stefnda í málinu.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti falli niður, en gjafsóknar- og gjafvarnarkostnaður stefnda í héraði og fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, eins og í dómsorði greinir, sbr. 178. gr. laga nr. 19/1991.

Dómsorð:

Áfrýjendur, fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs og dómsmálaráðherra, skulu vera sýknir af kröfum stefnda, Gústavs Jakobs Daníelssonar.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður. Gjafsóknar- og gjafvarnarkostnaður stefnda í héraði og fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málflutnings-

þóknun talsmanns hans, Kristjáns Stefánssonar hæstaréttarlögmanns, samtals 120.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 27. apríl 1993.

Málið er höfðað með stefnu, dagsettri 15. október 1992, en áritaðri um birtingu af hálfu Gunnlaugs Claessen hrl. fyrir hönd stefndu og þingfest 29. október s. á.

Málið var dómtekið 23. apríl 1993 að loknum aðalflutningi þess.

Stefnandi er Gústav Jakob Daníelsson, kt. 280563-4719, Hvammstangabraut 9, Hvammstanga, en stefndu eru Friðrik Sophusson fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og Þorsteinn Pálsson dómsmálaráðherra.

Lögmaður stefnanda er Kristján Stefánsson hrl., en Sigrún Guðmundsdóttir hrl. gætir hagsmuna stefnda.

Dómkröfur.

Stefnandi gerir þær dómkröfur, að stefndu verði dæmdir in solidum til greiðslu skaðabóta, að fjárhæð 500.000 kr., með hæstu dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga, þ. m. t. vaxtavöxtum frá 8. ágúst 1991 til greiðsludags.

Þá er krafist málskostnaðar að mati dómsins, [...].

Stefnandi krefst og gjafsóknar í málinu skv. ákv. 178. gr. laga nr. 19/1991.

Stefndu gera þær dómkröfur aðallega, að þeir verði sýknaðir af öllum kröfum stefnanda og þeim tildæmdur málskostnaður að mati réttarins, en til vara, að dómkröfur stefnanda verði stórlega lækkaðar og málskostnaður þá látinn falla niður.

– – –

[Sbr. lýsingu málavaxta og málsástæðna í dómi Héraðsdóms Reykjavíkur í málinu: Snorri Sævarsson gegn fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og dómsmálaráðherra bls. 2923 hér að framan.]

Forsendur og lagarök.

Málavöxtum er lýst hér að framan, og vísast þar til. Eins og þar kemur fram, léði stefnandi Ágústi Frímanni Sigurðssyni lið við að ná umræddu neti úr vörslum veiðieftirlitsmannsins, Sigurgeirs, sem falin hafði verið gæsla þess. Hald hafði verið lagt á netið af lögreglumanninum Þresti Líndal, og má telja sannað, að stefnanda hafi verið það ljóst eða mátt vera það.

Með þessu athæfi gerðist stefnandi hlutdeildarmaður í broti, sem varðar við 106. gr. alm. hegningarlaga nr. 19/1940. Engu að síður lítur dómurinn svo á, að óþarft hafi verið að vista stefnanda í fangageymslu lögreglunnar á Blönduósi frá kl. 2.50 aðfaranótt fimmtudagsins 8. ágúst 1991 til kl. 17.50 sama dag. Ástæðulaust var að kveðja menn frá Rannsóknarlögreglu ríkisins

til rannsóknar málsins, sem hafði óhjákvæmilega í för með sér lengri frelsisskerðingu stefnanda en efni stóðu til miðað við eðli þessa máls. Þess í stað hefði verið eðlilegt, að lögreglan á Blönduósi hefði tekið skýrslur af þeim, sem komu við sögu, og látið þá lausa að því búnu.

Með hliðsjón af þessu og með vísan til b-liðar 176. gr. laga nr. 19/1991, sbr. 2. tl. laga nr. 74/1974, sem í gildi voru, þegar umræddur atburður varð, þykir stefnandi eiga rétt til bóta úr hendi stefndu. Skaðabótaskylda stefndu styðst jafnframt við þau grundvallarsjónarmið, sem 264. gr. alm. hegningarlaga nr. 19/1940 með síðari breytingum byggist á.

Bætur til stefnanda þykja hæfilegar 50.000 kr. auk vaxta skv. 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 2. gr. laga nr. 67/1989, frá 8. ágúst 1991 til 20. október 1992, er mál þetta var þingfest, en dráttarvaxta skv. III. kafla vaxtalaga frá þeim degi til greiðsludags. Skv. þessari niðurstöðu greiði stefndu stefnanda 57.000 kr. í málskostnað, og er virðisaukaskattur innifalinn í tildæmdri fjárhæð.

Skúli J. Pálmason héraðsdómari kvað upp þennan dóm.

Dómsorð:

Stefndu greiði stefnanda 50.000 kr. auk vaxta skv. 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 2. gr. laga nr. 67/1989, frá 8. ágúst 1991 til 20. október 1992, en dráttarvaxta skv. III. kafla vaxtalaga frá þeim degi til greiðsludags.

Stefndu greiði stefnanda 57.000 kr. í málskostnað, þ. m. t. virðisaukaskattur.